

Ayrılık Sonrası Yas Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Analizi Grief After Separation Scale: Validity and Reliability Analyses

Seher Balcı-Çelik¹ Mustafa Bayraktar²

¹ Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Samsun, Türkiye

² Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Samsun, Türkiye

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi (Received Date)

28.03.2022

Kabul Tarihi (Accepted Date)

15.12.2022

Sorumlu Yazar

Mustafa Bayraktar

Adres: Ondokuz Mayıs
Üniversitesi, Kurupelit
Kampüsü, Eğitim Fakültesi A
Blok 4. Kat Atakum/Samsun

mustafa.bayraktar@omu.edu.tr

Öz: Sosyal bir canlı olan insanın diğerleriyle olan iletişimi her yaş düzeyinde farklı niteliklerle ortaya çıkmaktadır. Sosyalleşme ihtiyacı olarak nitelenen bu durum insanın yaşadığı çevre ve topluma uyumunda önemli bir etkidir. Kayıp, bireyin günlük yaşamında sahip olduğu şeyleri bir sebeple yitirmesi; yas ise, kişi için önemli olan bir kayıp veya kayıp tehdidinin ardından yaşanan süreci ifade etmektedir. Bu çalışmada, Türk kültüründe yetişkin bireylerde ayrılık sonrasında ortaya çıkan yas düzeyini belirlemek amacıyla bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır. 348 katılımcının bulunduğu çalışmada ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi ile incelenmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin iki alt boyuttan oluştuğu görülmüştür. Normal yas faktörü ölçekteki toplam varyansın %30,6'sını açıklarken patolojik yas faktörü %26,5'ini açıklamaktadır. Daha sonra yapılan doğrulayıcı faktör analizinde ortaya çıkan modelin doğrulandığı belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ,95 olarak bulunmuştur. Test-tekrar-test yöntemi ile yapılan güvenilirlik analizinde ise güvenilirlik katsayısı ,74 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları ise normal yas alt boyutu için ,94 patolojik yas alt boyutu için ise ,89 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değerler ayrılık sonrası yas ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ayrılık, yas, romantik ilişki, normal yas, patolojik yas

Abstract: Loss refers to the loss of things that one has in his daily life for a reason, while mourning refers to the process experienced after a loss or threat of loss that is important for the person. It was aimed to develop a scale in order to determine the level of mourning after separation in adult individuals in Turkish culture. In the study with 348 participants, the construct validity of the scale was examined by factor analysis. As a result of the exploratory factor analysis, it was seen that the scale consisted of two sub-dimensions. While the normal grief factor explains 30.6% of the total variance in the scale, the pathological grief factor explains 26.5%. In the later confirmatory factor analysis, it was determined that the emerging model was confirmed. The internal consistency coefficient of the scale was found to be .95. In the reliability analysis performed with the test-retest method, the reliability coefficient was calculated as .74. The internal consistency coefficients for the sub-dimensions of the scale were .94 for the normal grief sub-dimension and .89 for the pathological grief sub-dimension. These values show that the scale of grief after separation is a reliable measurement tool.

Keywords: Separation, grief, romantic relationship, normal grief, pathological grief

Balcı-Çelik, S. ve Bayraktar, M. (2023). Ayrılık sonrası yas ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik analizi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 23-34. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1094361>

Giriş

Sosyal bir canlı olan insanın diğerleriyle olan iletişimi her yaş düzeyinde farklı niteliklerle ortaya çıkmaktadır. Sosyalleşme ihtiyacı olarak nitelenen bu durum insanın yaşadığı çevre ve topluma uyumunda önemli bir etkidir. İletişim becerileri sosyalleşmede bilinen en etkili araç olarak ruh sağlığı ve kişilik gelişiminde kritik bir yere sahiptir. Yaşamda sosyalleşme ihtiyacını doyumak diğerlerinin varlığı ile mümkündür. Bebeklik döneminde anne ya da bakım veren kişi ile başlayan etkileşim (Bowlby, 2012), ilerleyen zamanlarda eğitim yaşamıyla birlikte arkadaş edinme (Turan, 2005) ve daha sonra da ergenlik dönemindeki karşı cinsle yönelen ilgiyle (Bayhan ve Işıtan, 2010) sürmektedir. Aile ilişkilerinin yanı sıra arkadaşlıkların ön plana çıkması sebebiyle ergenlik, sosyalleşmenin arttığı bir yaşam dönemidir. Ergenlik döneminde kurulan romantik ilişkiler (Büyükpapaşçı, 2011) kişinin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Collins'e (2003) göre "karşılıklı ilgi ve ifadelerin paylaşıldığı, gönüllü ve yoğunluklu" iletişim romantik ilişki olarak tanımlanmaktadır. Ergenler tarafından "flört etme" ya da "çıkma" kavramlarıyla da ifade edilen bu durum (Furman ve Collins, 2009) romantik ilişki süresince birlikte yapılan eylemlerin tümünü kapsamaktadır. Ergenin yaşamında

arkadaştan öte bir kavram olarak görülen ve büyük önem atfedilen romantik ilişki, birkaç ay şeklinde kısa sürebileceği gibi bir yıldan daha uzun da sürebilmektedir. Saraç vd.'e (2015) göre ilişki süresi arttıkça ilişkiden elde edilen doyum da artmaktadır. Benzer bir durum ilişki süresinin artmasıyla beraber ayrılık ya da kayıp korkusunun ortaya çıkmasına (Yıldırım, 2019) ve kayıp sonrası yaşanan stres, depresyon ve yasinin ağır hale gelmesine neden olabilmektedir. Romantik ilişkinin sonlanması kişinin yaşamında bir parçanın eksilmesi anlamına gelmektedir. Her ne süreyle ve yoğunlukta olursa olsun en basit düzeyde bir alışkanlık haline gelen diğerinin varlığı, ayrılık yaşayan kişinin rutininde bir değişikliğe yol açacaktır. Bu durum ayrılık sebebinden bağımsız olarak belli düzeyde kayıp hissine ve kaybın getirdiği olumsuz sonuçlara neden olmaktadır.

Kayıp, bireyin günlük yaşamında sahip olduğu şeyleri bir sebeple yitirmesi (Thompson, 2011); yas ise kişi için önemli olan bir kayıp veya kayıp tehdidinin ardından yaşanan süreci ifade etmektedir (Stroebe vd., 2007). Yas, herhangi bir kayıp karşısında iç dünyamız ile dış gerçeklik arasındaki bir uzlaşma sürecidir (Volkan-Zintil, 1983). Bir başka ifadeyle yeni gerçekliğin bir parçası olmayan kişiyle kurulan bağların zihinsel şemasının yeniden düzenlenme sürecidir (Field vd., 2005). Yasin ölüm, kazalar ya da boşanma gibi somut

kayıplar şeklinde görülebileceği gibi aşkın kaybı, özgürlüğün kaybı gibi soyut kayıplar sonrasında da görülebileceği belirtilmiştir (Nolan ve Hallam, 2019; Thompson, 2011). Zhang vd. (2006) ise psikolojide kayıp kavramını üç farklı şekilde değerlendirmiştir: İlki yaşamsal değişimlere bağlı olan ayrılıkları (örneğin; mezuniyet, evlilik, çocuk sahibi olmak gibi), ikincisi daha çok durumsal ve mekânsal ayrılıkları (Örneğin; taşınma, göç, iş kaybı, para ve bir ilişkinin sona ermesi gibi), üçüncüsü ise ölümle birlikte gelen kaybı içermektedir. Yas, olumsuz yaşantıların ardından meydana gelebileceği gibi yeni bir duruma uyum sağlamayı gerektiren (iş değiştirme gibi) olaylardan sonra da ortaya çıkabilir. Yas, kayıp yaşayan bireyin yaşamının her alanını ilgilendiren çok boyutlu zor bir süreç olup bir hastalık değildir ve kayba karşı gelişen doğal bir tepkidir (Bildik, 2013).

Romantik ilişkinin sona ermesinin ardından kişilerin yeni sürece uyum sağlayabilmesi yaşanan kayıp duygusunun ele alınmasıyla mümkündür. Ayrılık sonrası yas süreci, kişinin yeni düzene ayak uydurabilmesini ve tekrardan işlevsel hale gelebilmesini gerektirir. Sosyal yaşam, iş yaşamı, aile ve arkadaş ilişkileri ile akademik sürecin sekteye uğrayabildiği ayrılık sonrası dönem; özlem, kızgınlık, hayal kırıklığı gibi duyguların birlikte yaşanabildiği kişinin yaşama yönelik kayıtsız ve depresif hissettiği bir süreci kapsamaktadır (Atak ve Taştan, 2012). İlişkinin süresi, niteliği, ayrılığın ani olması ya da aldatılma gibi sebeplerle ortaya çıkan ayrılık gibi farklı etkenlerden oluşabilen ayrılık, her insanda çeşitli tepkilerin oluşmasına sebep olabilmektedir (Eryılmaz ve Ercan, 2010).

Ayrılık sonrası yas, bireyin romantik ilişki yaşadığı kişiden aldatma, aldatılma, karşılıklı anlaşarak ya da terk edilerek iletişimini koparması olarak tanımlanabilmektedir (Barber ve Cooper, 2014). Robak ve Weitzman'e (1995) göre erken yetişkinlik döneminde romantik ilişki sonrasında yaşanan yas, "haklarından mahrum edilmiş keder" olarak tanımlanmıştır. Coca vd. (2017) ise sevilen kişiden ayrılmanın bir tür ölüm olduğunu, sevilen kişinin kaybıyla birlikte onun anlamını ve egonun bir parçasını da yitirdiğini savunmaktadır. Moltmann (2016), ayrılık sonrası yas sürecinin her insan için kişisel bir yanının olduğunu ve bu sürecin sahip olunan yaşam ve ilişki deneyimlerinden etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Konuyla ilgili olarak alanyazın incelendiğinde romantik ilişki sonrasında yaşanan olumsuz duygu ve düşüncelerin incelendiği çalışmaların bulunduğu görülmektedir (Allan, 2012; Braithwaite ve Holt-Lunstad, 2017; Collins vd., 2009; Sandy, 2016). Ancak Türkiye'deki alanyazında araştırmalar çoğunlukla çocuk ve ergenlerdeki ebeveyne yönelik ayrılık kaygısı üzerine yürütülmüştür (Akman, 1994; Eremiş vd., 2009; Göker vd., 2015; Irmak vd., 2016). Ayrıca romantik ilişkilerde güven (Çetinkaya vd., 2008), çatışma çözme tepkileri (Taluy, 2018) ve mükemmeliyetçilik (Bugay vd., 2016) gibi psikolojik yapıları ölçmeye yönelik ölçek geliştirme ya da uyarılma çalışmaları bulunmaktadır. Türkiye'de yas ile ilgili geliştirilen ve uyarılan ölçek araçları; Rubin vd. (2009) tarafından geliştirilen ve Ayaz vd. (2014) tarafından Türk kültürüne uyarlanan "İki Boyutlu Yas Ölçeği", yas sürecini ayrıntılı olarak değerlendiren 70 madde beş alt boyuttan oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek aracıdır. Burnett vd. (1997) tarafından geliştirilen Selvi vd. (2011) tarafından Türk kültürüne uyarlanan yas tepkilerinin

şiddetini ölçen "Temel Yas Unsurları Ölçeği", 17 maddeden ve imaj ve düşünceler, akut ayrılık ve keder olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türk kültüründe geçerli ve güvenilir olarak kullanılabilirliği görülmüştür. Balcı-Çelik (2006) tarafından geliştirilen "Yas Ölçeği" 35 maddeden ve bilişsel, duygusal, davranışsal ve fiziksel olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Sunal vd. (2013) yürütmüş oldukları çalışmada Sprecher (1994) tarafından geliştirilen "Ayrılık Nedenleri Ölçeği"nin uyarlamasını yapmışlardır. Son bir yıllık süreçte ayrılık yaşayan 212 yetişkin ile yürütülen çalışmada kişisel farklılıklar, ilişkiye ilişkin nedenler, dış etmenler, benliğe ilişkin nedenler ve partnere ilişkin nedenler olmak üzere 5 alt boyutlu bir yapıya ulaşılmıştır.

Diğer kültürlerde ise farklı yas sürecini farklı popülasyonlarda ölçen ölçek araçları mevcuttur (Prigerson vd., 1995; Burnett vd., 1997; Ritscher ve Neugebauer, 2002). Alanyazın incelendiğinde romantik ilişkilerdeki ayrılık sonrası yaşanan duygu durum ve yaşantıların anlaşılmasına yönelik ölçülmesine yönelik yalnızca O'Connor ve Sussman (2014) tarafından geliştirilen "Kayıp Durumlarında Özlem Ölçeği"ne rastlanmıştır. 181 katılımcının bulunduğu çalışmada, 21 maddelik ölçeğin cronbach alpha güvenilirlik katsayısı ,96 olarak bulunmuştur.

Tüm bu araştırmalar ele alındığında, bir kişinin kaybına yönelik ortaya çıkan yas tepkilerini ölçen ölçek araçları bulunmasına rağmen romantik ilişki sonrası yaşanan ayrılık sürecindeki duygu durumunu ölçen bir ölçek aracına rastlanmamıştır. Dolayısıyla Türk kültüründe yetişkin bireylerde romantik ilişkilerde ayrılık sonrasında ortaya çıkan yas duygu durum düzeyini belirlemek amacıyla bir ölçek aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yas konusunda araştırma yapacak araştırmacıların yas sürecini betimlemeleri ve nasıl bir psikolojik yardım verileceğinin belirlenmesi açısından yararlı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca geliştirilen ölçeğin evlilik öncesi psikolojik danışma alanında kullanılarak ayrılık yaşamış bireylerin, ayrılığın psikolojik sonuçları üzerine farkındalık kazanması ve kişinin işlevselliğinin yeniden kazandırılmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın örnekleme, veri toplama araçları, işlem yolu, veri analizi ve ölçeğin geliştirilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmalara yer verilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 18 yaş ve üzerindeki genç ve yetişkin bireyler oluşturmaktadır. Çalışma grubunu Google Formlar üzerinden ulaşılan 461 genç yetişkin oluşturmuştur. Bu sayı, ölçeğin geliştirilme aşamasındaki üç farklı uygulamanın toplamından elde edilen sayıdır. 316 Kadın (%68,5), 145 Erkek (%31,5) katılımcının bulunduğu çalışmada, 18-21 yaş aralığında 321 (%69,9), 22-25 yaş aralığında 99 (%21,5) ve 26 yaş ve üzerinde 41 (%8,9) kişi bulunmaktadır. İlk uygulama için 185 (Erkek:58, Kadın:127) katılımcıdan veri toplanmıştır. Sonrasında ikinci uygulama için 175 (Kadın: 119, Erkek:56) katılımcıya ulaşılmıştır. Son aşamada ise yas ölçeğiyle birlikte 101 (Kadın:69, Erkek:32) katılımcıya ulaşılmıştır.

Tablo 1. Katılımcılara ait betimleyici istatistikler

		f	%
Cinsiyet	Kadın	316	68,5
	Erkek	145	31,5
Yaş	18-21	321	69,6
	22-25	99	21,5
	26 ve üzeri	41	8,9
İlişki Süresi	0-12 Ay	216	46,9
	1-2 Yıl	135	29,3
	3-4 Yıl	83	18
	5 Yıl ve üzeri	27	5,9
İlişkinin üzerinden geçen süre	0-12 Ay	214	46,4
	1-2 Yıl	161	34,9
	3-4 Yıl	85	18,4
	5 Yıl ve üzeri	1	0,2
Ayrılık sebebi	Kendi isteğim	145	31,5
	Karşı tarafın isteği	100	21,7
	Karşılıklı isteyerek	84	18,2
	Aldatıldığım için	50	10,8
	Aldattığım için	9	2,0
	Diğer	73	15,8
Yaşanılan ayrılık sayısı	1	173	37,5
	2	122	26,5
	3 ve üzeri	166	36
Toplam		461	100

Ölçme Aracının Geliştirilme Süreci

Ayrılık sonrası yas ölçeğinin geliştirilmesi amacıyla öncelikle konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Sonrasında romantik ilişki, ayrılık ve yas konularında çalışmaları bulunan uzman öğretim elemanlarından romantik ilişki sonrası yas sürecine yönelik maddeler istenmiştir. Elde edilen maddeler alanında uzman öğretim elemanları tarafından karşılıklı olarak incelenmiştir. Romantik ilişkinin sonlanması sonrasında duygu, düşünce ve davranışlardaki olumsuz değişimin ve bireylerin vermiş olduğu genel tepkilerin ifade edildiği 38 maddelik madde havuzu oluşturulmuş ve son altı ay içinde yakın ilişkisi olduğu bireyden ayrılmış 185 kişiye uygulanmıştır. Daha sonra bu uygulamadan elde edilen verilere iç tutarlılık katsayısı ve madde-test korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda madde-test korelasyon değeri ,30'un altında olan 3 madde çıkarılmış ve ölçek 35 maddeye düşmüştür. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda üç alt boyutta birden işleyen ortak maddeler ölçekten çıkarılarak ölçek 15 madde ve iki alt boyuta düşürülmüştür. Daha sonra ölçeğin 15 maddelik son hali 175 kişiye uygulanmış ve güvenilirlik ve test-tekrar-test analizleri yapılmıştır. Ölçüt geçerliliği için ise, ölçeğin son hali Balcı Çelik (2006) tarafından geliştirilen Yas Ölçeği ile birlikte 101 kişiye uygulanmış ve sonrasında doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilen "Ayrılık sonrası Yas Ölçeği'nin yanı sıra geçerlik çalışmasında eş değer test olarak Balcı Çelik (2006) tarafından geliştirilen "Yas Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Ölçeklere ait bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Ayrılık Sonrası Yas Ölçeği

Ayrılık sonrası yas ölçeği, kişilerin yaşamış oldukları romantik bir ilişki sonrasında ayrılmaya bağlı olarak ortaya çıkan patolojik yas ve normal yas sürecini belirlemek amacıyla o süreçte yaşadıkları duygu, düşünce ve davranışların ortaya çıkarılması için geliştirilmiştir.

15 maddeden oluşan ölçek, kişilerin romantik ilişki sonrasında karşılaşılabilecekleri olumsuz duygu, düşünce, davranış ve ruh halindeki değişimi ölçmeyi hedeflemektedir. 4'lü likert tipinde olan ölçek maddelerine 1 (Bana Hiç Uygun Değil) ile 4 (Benim İçin Tamamen Uygun) arasında yanıtlar verilmektedir. Ölçekten toplam alınabilecek en yüksek puan 60 iken, en düşük puan 15'tir.

Yas Ölçeği

Balcı Çelik (2006) tarafından geliştirilen ölçek, 35 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Yakın birinin kaybı sonrasında kişide ortaya çıkan duygusal, bilişsel, davranışsal ve fiziksel belirtileri ölçmek amacıyla beşli likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık Cronbach Alpha katsayısı ,96 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar-test güvenilirlik değeri ise ,84'tür. Beck Umutsuzluk Ölçeği ile yapılan eşdeğer testler geçerliğinde iki ölçek arasındaki korelasyon değeri $r=,80$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt ölçeklerinden olan fiziksel boyutun iç tutarlılık değeri ,65, duygusal boyut için ,90, düşünsel alt boyut için ,81 ve davranışsal alt boyutu için ise ,62 olarak hesaplanmıştır.

İşlem Yolu

Ayrılık sonrası yas ölçeğinin 38 maddelik ilk hali yönergeleriyle birlikte Google Formlar üzerinden 18 yaşın üzerindeki kişilere gönderilmiştir. Katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı çalışmada, ölçeğin amacı, önemi ve ne için geliştirildiğine dair açıklamalar yönergede belirtilmiştir. Maddelerden önce kişisel bilgi formu ile katılımcıların cinsiyet, yaş, ilişki durumu, en son ilişkisinin süresi, ayrılık yaşayıp yaşamadığı, yaşadığı ayrılığın sebebi gibi ayrıntılı sorular sorulmuştur.

Verilerin Analizi

Google Formlar üzerinden elde edilen veriler SPSS 21.0 ve AMOS 21.0 programları kullanılarak analiz edilmiştir. Ayrılık sonrası yas ölçeğinin yapısını belirlemek amacı ile öncelikle açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Ölçeğin faktör yapısı ise doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile incelenmiştir. Güvenirlik analizi, madde toplam test korelasyonu, test-tekrar-test yöntemi ve iç tutarlılık katsayısı ile hesaplanmıştır. Uyum geçerliği Yas Ölçeği (Balcı Çelik, 2006) ile incelenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde ayrılık sonrası yas ölçeğinin madde-toplam puan korelasyonları, güvenilirlik ve geçerlik analizlerine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Romantik İlişki Sonrası Yas Ölçeğinin Madde-Toplam Puan Korelasyon Analizi

Romantik ilişki sonrası yas ölçeğinin 38 maddelik deneme formu 4'lü likert tipinde 180 kişiye uygulanmış, madde-toplam puanları arasındaki korelasyon incelenmiş ve

korelasyon değeri .30'un altında olan üç madde ölçekten çıkarılmış ve ölçek 35 maddeye düşürülmüştür. Daha sonra yapılan açımlayıcı faktör analizinde üç alt boyutta birden işleyen ortak maddeler ölçekten çıkarılarak ölçek 15 madde ve iki alt boyuta düşürülmüştür. Ayrılık sonrası yas ölçeğinin madde-test korelasyonlarını test etmek amacı ile Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ayrılık sonrası yas ölçeğinin madde-test korelasyonu analizi sonuçları.

Madde Numarası	Ortalama	Standart Sapma	Madde-Test Korelasyonu
M1	2,03	0,870	0,691
M2	2,16	0,900	0,756
M4	1,78	0,916	0,714
M5	1,67	0,919	0,801
M7	1,94	1,077	0,800
M8	1,77	1,040	0,753
M16	1,31	0,688	0,631
M17	1,64	0,978	0,807
M18	1,28	0,664	0,795
M19	1,52	0,931	0,815
M25	1,25	0,638	0,689
M29	1,67	1,070	0,763
M33	1,30	0,715	0,707
M34	1,65	0,989	0,683
M35	1,44	0,852	0,654

Romantik ilişki sonrası yas ölçeğinin ayırıcılık gücünü belirlemek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda romantik ilişki sonrası yas ölçeğinin düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarının .38 ile .80 arasında sıralandığı görülmüştür. Madde toplam korelasyonunun yorumlanmasında değeri .30 ve üzerinde olan maddelerin ölçülecek özelliği ayırt etme açısından yeterli kabul edildiği (Büyüköztürk, 2011) göz önüne alındığında, madde toplam korelasyonlarının yeterli olduğu söylenebilir.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Analize geçilmeden önce aykırı gözlemlerin incelenmesi amacıyla çok değişkenli uç değer belirleme yöntemlerinden saçılım grafiği kullanılmıştır. Ayrılık sonrası yas ölçeğinin faktör yapısını belirlemek amacıyla AFA yapılmıştır. Çalışma grubundan toplanan verilerin faktör analizine uygunluğunu test etmek amacıyla KMO ve Barlett testleri uygulanmıştır. Romantik ilişki sonrası yas ölçeği için yapılan AFA sonucunda KMO .952 ve Barlett testi X^2 değeri ise 5725 ($p<.001$) olarak bulunmuştur. KMO'nun .60'tan yüksek, Barlett testinin de anlamlı çıkması ölçeğin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2011). Ayrılık sonrası yas ölçeği iki alt boyutlu bir yapı ortaya koyduğu için ilk olarak Maksimum Olabilirlik tekniği ve varimax döndürme faktör çözümlemesi sonuçları iki faktörle sınırlandırılmıştır. Buna göre AFA sonucunda toplam

varyansın % 57,1'ini açıklayan iki alt boyutlu yapı elde edilmiştir. Bu faktörlerin birincisi 1,2,4,5,7,8,17,19,29 olmak üzere 9 maddeden oluşmaktadır. Bu alt boyuttaki maddelerin yük değeri .52 ile .86 arasında değişmektedir. Ölçekteki toplam varyansın % 30,6'sını açıklayan bu faktör *normal yas* alt boyuttur. Ölçekte yer alan ikinci faktör, faktör yükleri .48 ile .74 arasında değişen 16,18,25,33,34,35. maddeler olmak üzere toplam 6 maddeden oluşan ve ölçekteki toplam varyansın % 26,5'ini açıklayan *patolojik yas* alt boyuttur. Ölçeğin alt boyutlarından ve genelinden elde edilen yüksek puanlar ayrılık sonrası yas düzeyinin yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır.

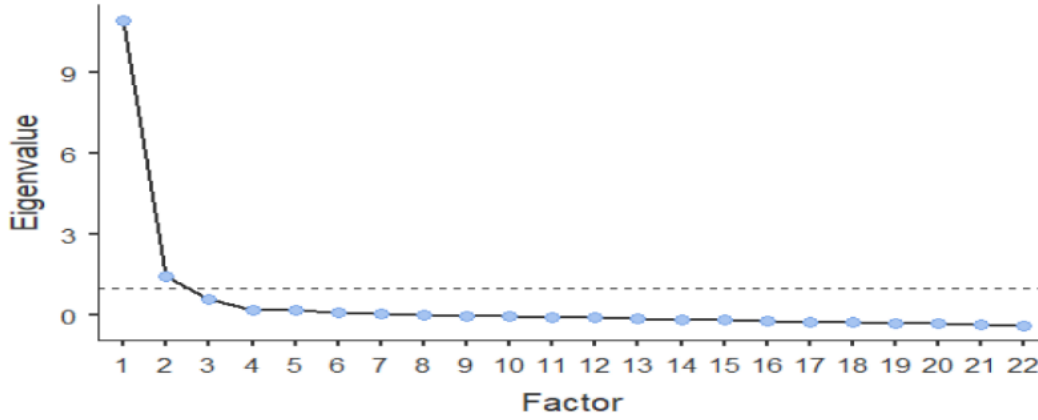
Ölçeğin alt boyutları Şekil 1'deki yamaç birikinti grafiğinde görüldüğü gibi iki faktörlü bir yapı göstermektedir. Ölçek maddelerinin faktör yükleri Tablo 3'te verilmiştir:

Tablo 3. Ayrılık sonrası yas ölçeğinin maddelerinin faktör yükleri ve açıkladıkları varyans

Madde	Normal Yas	Patolojik Yas
	Açıklanan varyans %30,6	Açıklanan varyans %26,5
M1	0,668	
M2	0,808	
M4	0,727	
M5	0,746	
M7	0,868	
M8	0,770	
M17	0,713	
M19	0,702	
M29	0,664	
M16		0,722
M18		0,675
M25		0,745
M33		0,687
M34		0,651
M35		0,706

Ayrılık Sonrası Yas Ölçeğinin Geçerlik Analizi

Ölçeğin eşdeğer testler güvenilirliği için Ayrılık Sonrası Yas Ölçeğinden alınan toplam puanlar ile paralel test olan Yas Ölçeğinden alınan toplam puanlar arasındaki ilişki, Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısı hesaplanarak bulunmuştur. Analiz sonucuna göre ölçeğin normal yas alt boyutu ile Yas Ölçeğinin toplam puanı arasındaki korelasyon $r=.75$ ($p<.001$) patolojik yas ile korelasyon ise $r=.83$ ($p<.001$) olarak hesaplanmıştır. Ayrıca iki ölçeğin toplam puanları arasındaki korelasyon $r=.83$ ($p<.001$), patolojik yas ile yas ölçeğinin alt boyutlarından fiziksel belirtiler $r=.83$ ($p<.001$), duygusal belirtiler $r=.63$ ($p<.001$), bilişsel belirtiler $r=.56$ ($p<.001$), davranışsal belirtiler $r=.66$ ($p<.001$) iken normal yas ile yas ölçeğinin alt boyutlarından fiziksel belirtiler $r=.60$ ($p<.001$), duygusal belirtiler $r=.56$ ($p<.001$), bilişsel belirtiler $r=.58$ ($p<.001$), davranışsal belirtiler $r=.79$ ($p<.001$) olarak bulunmuştur.

Şekil 1. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin yamaç birikinti grafiği

Ayrılık Sonrası Yas Ölçeğinin Güvenirlik Analizi

Ölçeğin iç tutarlığının belirlenmesi amacıyla Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. 15 Maddelik ölçeğin iç tutarlık katsayısı .95, dört hafta arayla uygulanan test-tekrar-test yöntemi ile belirlenen kararlılık katsayısı .74 olarak bulunmuştur. Normal yas alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .94 patolojik yas alt boyutunun ise .87 olarak hesaplanmıştır. Bulunan bu değerler Ayrılık Sonrası Yas Ölçeğinin güvenilirlik düzeyinin yeterli olduğunu göstermektedir. Ölçeğin alt boyutlarından olan patolojik yas ve normal yas toplam puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Pearson Momentler çarpımı korelasyon katsıları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Ölçek alt boyutlarının korelasyon analizi sonuçları

		Patolojik Yas
Normal Yas	r	.710***
	p	<.001
	N	348

***p<.05

Pearson Momentler Çarpım Korelasyon analizi sonuçlarına göre ölçeğin alt boyutları arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde ($r=.710^{***}$, $p<.01$) ilişki bulunmuştur.

Ayrılık sonrası yas ölçeğinin alt boyutları olan normal yas ve patolojik yasın cinsiyet değişkenine göre farklılaşmış farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Normal yas ve patolojik yas düzeylerinin cinsiyete göre bağımsız örneklem t testi analizi

Alt Boyut	Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Normal Yas	Erkek	111	20,18	8,87	-1,293	.198
	Kadın	237	18,89	8,23		
Patolojik Yas	Erkek	111	17,17	7,90	-1,829	.069
	Kadın	237	15,65	5,45		

p <.05

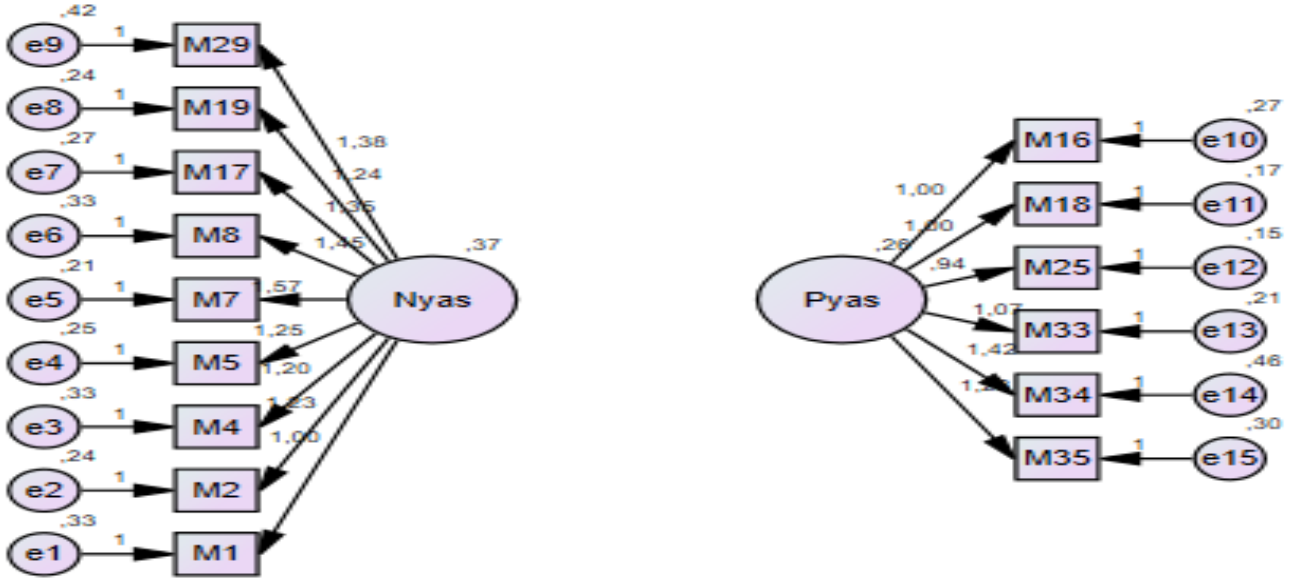
Tablo 5 incelendiğinde normal yas ve patolojik yas alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($p>.05$). Buna göre yas sürecinin cinsiyete göre alt boyutlarda farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin faktör yapısının açıklayıcı faktör analizi ile doğrulanıp doğrulanmayacağına yönelik olarak doğrulayıcı

faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Sümer (2000)'e göre DFA kuramsal bir temelden destek alarak oluşturulan ölçek maddelerinin ölçülmek istenen özellik ve alt boyutlarla ne derece uyum gösterdiğini belirlemeye yönelik bir analiz yöntemidir. Açıklayıcı faktör analizinde belirli bir beklenti ya da denence olmaksızın faktör yükleri temelinde verilerin faktör yükleri belirlenirken, DFA ise belirli değişkenlerin bir kuram üzerinde önceden belirlenmiş faktörler üzerinde ağırlıklı olarak yer alacağı beklentisinin sınanmasına dayanmaktadır. Bu çalışmada yapılan DFA için Ki Kare uyum testi (Chi-Square Goodness), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), CFI (Comparative Fit Index), NFI (Normed Fit Index), RFI (Relative Fit Index), IFI (Incremental Fit Index) ve uyum indeksleri incelenmiştir. CFI, RFI, IFI, NFI indeksleri için kabul edilebilir uyum değeri 0.90 ve mükemmel uyum değeri 0.95 olarak kabul edilmektedir. RMSEA için ise 0.08 kabul edilebilir uyum ve 0.05 mükemmel uyum değeri olarak kabul edilmiştir (Şimşek, 2007; Bayram, 2010).

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen model şekil 1'de verilmiştir. Açıklayıcı faktör analizinde elde edilen alt boyut ve madde eşleştirmeleri yapıldığında modelin uyum değerleri RMR=.235, CFI=.84, IFI=.84, RFI=.80, NFI=.83, GFI=.81, AGFI=.75 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değerler modelin uyumu için yeterli olmadığı görülmüştür. Modelin iyileştirilmesi için alt boyutlar arasında kovaryans yapılmıştır. Ayrıca Schreiber, Nora, Stage, Barlow ve King (2006) modelin uyum değerlerinin iyileştirilmesi amacıyla modifikasyon yapılabileceğini öne sürmüştür. Bu sebeple DFA modelinde uyum değerlerinin iyileştirilmesi amacıyla LISREL'in önerdiği modifikasyonlar yapılarak şekil 3'teki modele ulaşılmıştır. İlk madde olan "İlişkimizin bittiği an zihnimde canlanıyor" ile ikinci madde "Onunla ilgili düşünceler sürekli aklıma geliyor" arasında iki maddenin daha güçlü düzeyde normal yas tepkisini ölçmesi sebebiyle modifikasyon yapılmasına karar verilmiştir. Aynı şekilde 34. madde olan "Ayrıldıktan sonra iştah bozukluğu yaşıyorum" ile 35. madde "Ayrıldıktan sonra sağlığım bozuldu" arasında birbirini tamamlayıcı etki oluştuğu için kovaryans bağlantısı eklenmiştir. "Ayrıldıktan sonra psikolojik yardıma ihtiyaç duydum" şeklindeki 16. madde sağlığın bozulmasını dolaylı yoldan belirttiği için modifikasyon yapılarak patolojik yas alt boyutunun etki değeri yükseltilmiş ve uyum değerleri iyileştirilmiştir.

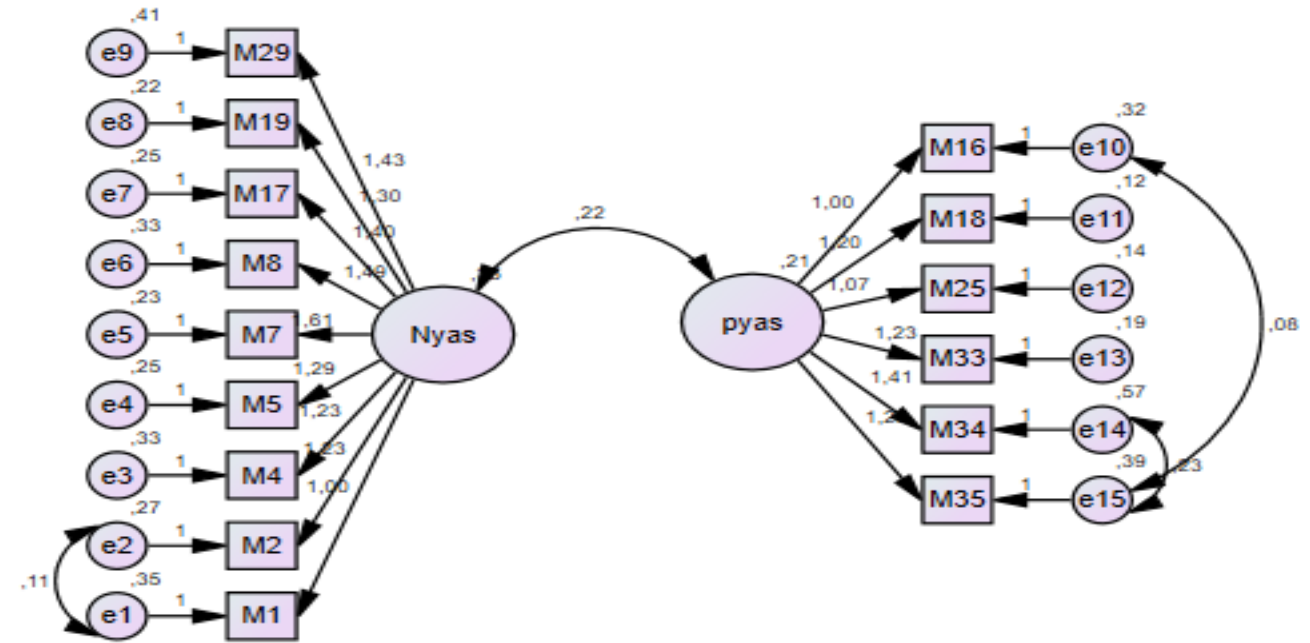
Şekil 2. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen ilişkisiz model
Nyas: Normal yas, pyas: Patolojik yas

Şekil 3 incelendiğinde 15 madde 2 alt boyuttan oluşan romantik ilişki sonrası yas ölçeğinin uyum indekslerinin anlamlı olduğu görülmüştür ($X^2=1006$, $sd=208$, $p<.001$). Uyum indeksi değerleri ise $RMSEA=.089$, $RMR=.032$, $CFI=.94$, $IFI=.94$, $RFI=.91$, $NFI=.92$, $GFI=.89$, $AGFI=.85$ olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değerler incelendiğinde ayrılık sonrası yas ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda maddeleri ve alt boyutlarının iyi uyum gösteren bir model oluşturduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Ayrılık, kişinin yaşamında ilk olarak bağlanma ilişkisi esnasında anne ya da bakım verenin çocuğun yanından ayrılmasıyla duyulan kaygı ile ortaya çıkan bir durumdur. Güven duygusunun gelişimi ve özerklik ihtiyacının

doyurulması için anneden uzaklaşmaya başlamak birey olmanın ilk adımı olarak görülmektedir. İlk çocukluk ile başlayıp daha sonra ergenlik ile devam eden bağımsız olma süreci arkadaş edinme ve ikili ilişkilerle sürmektedir. Anne ya da bakım veren kişiyle kurulan sağlıklı bağlanmanın devamında yaşanan ayrılık anksiyetesi okula başlayan çocuklarda görülmektedir (Irmak, vd., 2016). Ergenlik ve yetişkinlikte ise ikili ilişki sonrasında yaşanan ayrılık, kayıp hissine sebep olmakta ve bir yakının ölümü sonrasında görülen yas sürecine benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Ayrılık sonrası yas ölçeği bu durumdaki yetişkinlerin duygu, düşünce ve davranışlarını belirleyerek ortaya çıkarılmasına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Şekil 3. Doğrulayıcı faktör analizi uyum değerleri iyileştirilmiş model
Nyas: Normal yas, pyas: Patolojik yas

Ayrılık, bireyin kayıp hissi yaşamasına sebep olmaktadır. Sevilen birinin kaybına benzer bir durum olan ayrılık, işlevselliğin bozulmasına ve yeni duruma uyum sağlamada zorluklara yol açmaktadır. İlişkinin süresine ve niteliğine bağlı olarak değişiklikler gösterse de ayrılık sonrasında ortaya çıkan duygu, düşünce ve davranışlar yeni duruma alışmaya ve yaşamı bu haliyle sürdürmeye yöneliktir. Ayrılık yaşanan kişiye duyulan özlem duygusu, biriktirilen anılar ve aradaki bağın büyüklüğü ayrılık sürecinin gelişimini doğrudan etkilemektedir. Kimi bireyler ayrılık sonrası süreci daha hızlı atlattırken, kimileri ise aradan çok uzun süre geçmesine rağmen sürece uyum sağlayamamaktadır (Sunal vd., 2013).

Literatürde ayrılık sebeplerini ortaya koyan bir ölçek geliştirme çalışması bulunmaktadır. Sunal vd. (2013) yürütmüş oldukları çalışmada Sprecher (1994) tarafından geliştirilen "Ayrılık Nedenleri Ölçeği"nin uyarlamasını yapmışlardır. Son bir yıllık süreçte ayrılık yaşayan 212 yetişkin ile yürütülen çalışmada kişisel farklılıklar, ilişkiye ilişkin nedenler, dış etmenler, benliğe ilişkin nedenler ve partnere ilişkin nedenler olmak üzere 5 alt boyutlu bir yapıya ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra Facebook üzerinden yaşanan romantik ilişkilerin sonlanmasına yönelik bir ölçek uyarlama çalışması da mevcuttur. Akın vd. (2016) yürüttükleri çalışmada 247 yetişkin bireye ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre 10 madde ve aktiviteye dayanan gerginlik ve duygusal kökenlik gerginlik olmak üzere 2 alt boyuttan oluşan ölçek uyarlanmıştır. Bu iki çalışma dışında Türkçe alanyazında bulunan araştırmalar ayrılık anksiyetesi (Güler, 2021; Turgut vd., 2020) ve boşanma (Cabılar ve Yılmaz, 2022) ile ilgilidir. Ancak romantik ilişki sonrası yaşanan ayrılık süreciyle ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum ayrılık sürecinin ve bu süreçte yaşananların araştırılmasına ve incelenmesine duyulan gereksinimi göstermektedir. Bu araştırma, ayrılık sonrasında ortaya çıkan duygu, düşünce ve davranışların belirlenmesine yönelik bir ölçek çalışmasıdır.

Ayrılık sonrasında yaşanan süreci normal yas ve patolojik yas olarak iki boyutta inceleyen ölçek, 4'lü likert tipte 15 maddeden oluşmaktadır. Normal yas alt boyutundaki maddeler kişinin ayrılık sonrasında yaşayabileceği uyum sürecinin ortaya çıkardığı bir süreci ifade ederken (Örneğin ilişkimizin bittiği an zihnimde canlanıyor, onunla ilgili düşünceler sürekli aklıma geliyor) patolojik yas alt boyutundaki maddeler ise ayrılığa verilen tepkilerin yaşamdaki işlevselliği bozacak düzeyde olduğunu belirtmektedir (Örneğin ayrılıktan sonra psikolojik yardıma ihtiyaç duydum, sürekli onu düşünmekten günlük işlerimi aksatıyorum).

Ayrılık Sonrası Yas Ölçeğinin Yas Ölçeği ile arasındaki korelasyon analizi sonucunda normal yas ile .75 patolojik yas ile ise .83 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi ile incelenmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin iki alt boyuttan oluştuğu görülmüştür. Normal yas faktörü ölçekteki toplam varyansın %30.6'sını açıklarken patolojik yas faktörü %26.5'ini açıklamaktadır. Daha sonra yapılan doğrulayıcı faktör analizinde ortaya çıkan modelin doğrulandığı belirlenmiştir. Uyum indeksi değerleri ise RMSEA=.089, RMR=.032, CFI=.94, IFI=.94, RFI=.91, NFI=.92, GFI=.89, AGFI=.85 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .95 olarak bulunmuştur. Test-tekrar-test yöntemi ile yapılan güvenilirlik analizinde ise güvenilirlik katsayısı .74 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları ise normal yas alt boyutu için .94 patolojik yas alt boyutu için ise .89 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değerler ayrılık sonrası yas ölçeğinin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Bu konudaki çalışmaların artmasıyla birlikte yetişkinlerde ayrılık sonrası sürecin ayrıntılarıyla değerlendirilmesi sağlanabilecektir. Ayrıca kayıp yaşamış yas sürecindeki ergenlere yönelik geliştirilecek müdahalelerde ergenlerin duygu düzenleme becerilerini geliştirici psiko-eğitim programları hazırlanmalıdır. Hazırlanan psiko-eğitim programı ikili ilişki sonrası yas yaşayan bireylere okul psikolojik danışmanlar tarafından verilerek yas süreci daha kısa sürede ve sağlıklı geçirmeleri sağlanabilir. Yas sürecindeki bireylerin öznel iyi oluş düzeyleri artırılırsa bu süreci daha sağlıklı atlatarak patolojik yas sürecine girmeleri önlenmiş olur. Ayrıca geliştirilen ölçeğin evlilik öncesi psikolojik danışma alanında kullanılarak ayrılık yaşamış bireylerin ayrılığın psikolojik sonuçları üzerine farkındalık kazanması ve kişinin işlevselliğinin yeniden kazandırılmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Bu ölçek, genç yetişkin bireyler için geliştirilmiş bir ölçme aracı olduğundan yetişkin ve ileri yetişkin bireylerde kullanıma uygun değildir. Ölçeğin bir diğer sınırlılığı ise romantik ilişki sonrası kişinin yaşamındaki olumsuz değişikliklere odaklandığından yaşanan ayrılığın olası olumlu tarafları ele alınmamaktadır. Son olarak ayrılık yaşantısı olan bireylerin uzun dönemli sonuçlara yönelik belirti ve değişimleri ölçmede sınırlı olduğu düşünülmektedir.

Yazar Katkı Oranları

Birinci yazar çalışmanın planlanması ve alan yazın taraması sürecini gerçekleştirmiştir. Tüm yazarlar veri toplama sürecine katkı sağlamıştır. Birinci ve ikinci yazar istatistiksel analizleri gerçekleştirmiştir. Tüm yazarlar makalenin yazımına katkı sağlamış ve çalışmanın son halini okumuş ve onaylamıştır.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulunda (Protokol No. 2022/115) 29.01.2021 tarihli 2021/01 toplantısında alınan onay kararı ile yürütülmüştür.

Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Akın, A., Süler, M., Süler, K., Topçuoğlu, P., Demirbacak, H. Ş., ve İnceman, F. (2016). Facebook© romantik ayrılık ölçeğinin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirliği. *V. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 90-95.
- Akman, Y. (1994). Anaokulu öğrencileri ayrılık kaygısı ölçeği. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(5), 13-18.
- Allan, J. (2012). The first time and the mourning after: on love, loss, and virginity Unpublished PhD Thesis. University of Toronto.

- Atak, H., & Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 520-546. <https://doi.org/10.5455/cap.20120431>
- Ayaz, T., Karancı, A. N. ve. Aker, A. T. (2014). İki boyutlu yas ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(4), 253-63
- Balcı Çelik, S. (2006). Yas ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 105-114.
- Barber, L. L., & Cooper, M. L. (2014). Rebound sex: Sexual motives and behaviors following a relationship breakup. *Archives of Sexual Behavior*, 43(2), 251-265. <https://doi.org/10.1007/s10508-013-0200-3>
- Bayhan, P., ve Işıtan, A. G. S. (2010). Ergenlik döneminde ilişkiler: Akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(20), 33-44.
- Bildik, T. (2013). Ölüm, kayıp, yas ve patolojik yas. *Ege Tıp Dergisi*, 52(4), 223-229
- Braithwaite, S., & Holt-Lunstad, J. (2017). Romantic relationships and mental health. *Current Opinion in Psychology*, 13, 120-125. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.04.001>
- Bugay, A., Kalkan, M., & Delevi, R. (2016). Turkish version of the dyadic almost perfect scale: reliability and validity. *The Family Journal*, 24(3), 273-278. <https://doi.org/10.1177/1066480716648702>
- Burnett, P. C., Middleton, W., Raphael, B., & Martinek, N., (1997) Measuring core bereavement phenomena. *Psychological Medicine*, 27(1). 49-57.
- Bowlby, J. (2012). Bağlanma, (T. Soylu, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J. (1980). Attachment and loss. Basic Boks.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Pegem Akademi.
- Büyükpapaşcu, B. (2011). Ergenlikte Romantik İlişkiler: İnternetin Rolü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Cabılar, B. Ö., ve Yılmaz, A. E. (2022). Boşanma ve boşanma sonrası uyum: tanımlar, modeller ve uyumun değerlendirilmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(1), 1-11. <https://doi.org/10.18863/pgy.910766>
- Coca, O. d. S., Salles, R. J., & Granado, L. C. (2017). A psychoanalytic understanding of the grieving process in loving separation. *Psicologia Em Estudo*, 22(1). <http://dx.doi.org/10.4025/psicoestud.v22i1.33428>
- Collins, W. A. (2003). More than myth: The developmental significance of romantic relationships during adolescence. *Journal of research on adolescence*, 13(1), 1-24.
- Collins, W. A., Welsh, D. P., & Furman, W. (2009). Adolescent romantic relationships. *Annual review of psychology*, 60(1), 631-652.
- Çetinkaya, E., Kemer, G., Bulgan, G., & Tezer, E. (2008). The validity and reliability studies of dyadic trust scale. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 65-77.
- Eremiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B., Büküşoğlu, N. D., Altıntoprak, E., Bildik, T., & Çetin, S. K. (2009). Ayrılmaya anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 14-21.
- Eryılmaz, A., & Ercan, L. (2010). Beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma ve başa çıkma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 381-397.
- Furman, W., & Collins, W. A. (2009). Adolescent romantic relationships and experiences. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Social, emotional, and personality development in context. Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (p. 341–360). The Guilford Press.
- Göker, Z., Güney, E., Dinç, G., Hekim, Ö., & Üneri, Ö. Ş. (2015). Çocuk ve ergenlerde anksiyete ile ilişkili bozuklukların klinik ve demografik özellikleri: Bir yıllık kesitsel bir örneklem. *Klinik Psikiyatri*, 18(1), 7-14.
- Güler, K. (2021). Evli kadınlarda ayrılık anksiyetesi, evlilik uyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 3(4), 272-278. <https://doi.org/10.35365/ctjpp.21.4.28>
- Irmak, M. Y., Irmak, A., Murat, D., Üçok Demir, D. (2016). Ayrılmaya anksiyetesi bozukluğu ile ilişkili okul reddi; Bir ergen olgu. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 6(4), 357-360. <https://doi.org/10.16899/ctd>
- Moltmann, J. (2016). On grief and consolation in modern society. *International Congregational Journal*, 15(1), 55-66.
- Prigerson, H.G., Maciejewski P. K., Reynolds, C. F. et al. (1995). Inventory of complicated grief: A scale to measure maladaptive symptoms of loss. *Psychiatry Research*. 59, 65-79.
- Ritsher, J. B., & Neugebauer, R. (2002). Perinatal Bereavement Grief Scale: distinguishing grief from depression following miscarriage. *Assessment*, 9(1), 31-40.
- Rubin, S. S., Nadav, O. B., Malkinson, R., ve ark. (2009) The Two-Track Model of Bereavement Questionnaire (TTBQ): Development and validation of a relational measure. *Death Studies*, 33 (4), 305–333.
- Robak, R. W., & Weitzman, S. P. (1995). Grieving the Loss of Romantic Relationships in Young Adults: An Empirical Study of Disenfranchised Grief. *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 30(4), 269–281.
- Sandy, M. (2016). Romanticism, memory, and mourning. Routledge.
- Schreiber, J. B., Nora, A., Stage, F. K., Barlow, E. A., & King, J. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results: A review. *The Journal of educational research*, 99(6), 323-338.
- Saraç, A., Hamamcı, Z., & Güçray, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişki doyumunu yordaması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43), 69-81
- Selvi, Y., Öztürk, R. İ., Ağargün, M. Y., Beşiroğlu, L. ve Çilli, A. S. (2011). Temel yas unsurları ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 48(2), 129-134. <https://doi.org/10.4274/npa.y5716>
- Sprecher, S. (1994). Two sides to the breakup of dating relationships. *Personal Relationships*, 1, 199-222.
- Sunal, A. B., Doğan, Ö. A., & Özen, A. (2013). Ayrılmaya nedenleri ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 50.
- Taluy, N. (2018). İkili ilişkilerde olumlu olumsuz mükemmeliyetçilik ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi*

- Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(35), 645-667.
<https://doi.org/10.21550/sosbilder.399658>
- Turan, L. (2005). Arkadaş edinme güçlüğü çeken çocukların problemlerini çözmeye çocuk edebiyatından yararlanma. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 124-135.
- Turgut, M. N. A., Ertürk, Ö. S., Karlı, F., & Şakiroğlu, M. (2020). Algılanan stres ve üniversite yaşamına uyum ilişkisinde bir aracı değişken: ayrılık anksiyetesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 338-353. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2018044072>
- Volkan, V. D. Ve Zıntl, E. (2010). Gidenin ardından. Oa Yayınları
- Yıldırım, E. A. (2019). Yetişkinlerde Ayrılık Anksiyetesi Belirtileri İle Depresyon Belirtileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zhang B, El-Jawahri A, Prigerson H.G. (2006). Update on bereavement research: Evidence based guidelines for diagnosis and treatment of complicated bereavement. *Journal of Palliative Medicine*, 9(5), 1188-203.

Extended Summary

Introduction

As a social creature, human communication with others emerges with different qualities at every age level. This situation, which is described as the need for socialization, is an important factor in the adaptation of people to the environment and society in which they live. Communication, which is the most effective tool in providing socialization, has a critical place in mental health and personality development. After the end of a romantic relationship, it is possible for people to adapt to the new process by considering the feeling of loss. The grieving process after separation requires the person to be able to adapt to the new order and become functional again. The post-separation period in which social life, work life, family and friend relations and academic process may be interrupted; longing, anger it includes a process in which emotions such as disappointment can be experienced together and the person feels indifferent and depressed towards life. The separation, which can be caused by different factors such as the duration of the relationship, the nature of the relationship, the sudden separation or the separation due to reasons such as cheating, can cause various reactions in every person. Post-separation mourning can be defined as the individual breaking off communication from the person with whom he/she has a romantic relationship, by cheating, being cheated on, by mutual agreement or being abandoned. After the end of the romantic relationship, it is possible for people to adapt to the new process by dealing with the feeling of loss. The grieving process after separation requires the person to be able to adapt to the new order and become functional again. The post-separation period in which social life, work life, family and friend relations and academic process may be interrupted; It includes a process in which feelings such as longing, anger, and disappointment can be experienced together, in which the person feels indifferent and depressed towards life. Separation, which can be caused by different factors such as the duration of the relationship, the nature of the relationship, the sudden separation or the separation due to reasons such as cheating, can cause various reactions in every person.

Grief after separation can be defined as the individual breaking off communication with the person with whom he/she has a romantic relationship by cheating, being cheated on, by mutual agreement or by leaving. Grief experienced after a romantic relationship in early adulthood has been defined as "deprived grief". On the other hand, argue that separation from the loved one is a kind of death, and with the loss of the loved one, it loses its meaning and a part of the ego. The grieving process after separation has a personal side for every person and this process is affected by their life and relationship experiences.

It is aimed to develop a measurement tool in order to determine the level of mourning mood that occurs after separation in romantic relationships in adult individuals in Turkish culture. In this direction, it is thought that it may be useful for researchers who will conduct research on bereavement in terms of describing the grieving process and determining what kind of psychological help will be given. In addition, it is thought that the developed scale will be used in

the field of premarital counseling to help individuals who have experienced separation to gain awareness of the psychological consequences of separation and to regain the functionality of the person.

Method

Data obtained through Google Forms were analyzed by using PSS 21.0 and AMOS 21.0 program. First of all, exploratory factor analysis (EFA) was carried out in order to determine the structure of the grief scale after separation. The factor structure of the scale was examined with confirmatory (CFA). Reliability analysis was calculated by item-total test correlation, test-retest method and internal consistency coefficient. Concordance validity was examined with the Grief Scale (Balcı Çelik 2006). Equivalent tests method was used for scale analysis.

Findings, Discussion and Results

The scale, which examines the process experienced after separation in two dimensions as normal grief and pathological grief, consists of 15 items in 4-point Likert type. While the items in the normal mourning sub-dimension express a process brought about by the adaptation process that a person can experience after separation (for example, the moment our relationship ends, the thoughts about him come to my mind all the time), on the other hand, the items in the pathological mourning sub-dimension indicate that the reactions to the separation are at a level that impairs functionality in life. (e.g. I needed psychological help after separation, I am disrupting my daily work because of thinking about him all the time). Reliability and validity analyses of the grief scale after separation were performed. As a result of the correlation analysis between the Grief Scale after the Separation and the Grief Scale, normal grief and .75 pathological grief were found. It was calculated as 83. The construct validity of the scale was examined by factor analysis. As a result of the exploratory factor analysis, it was seen that the scale consisted of two sub-dimensions. While the normal age factor explained 30.6% of the total variance in the scale, the pathological grief factor explained 26.5%. In the later confirmatory factor analysis, it was determined that the resulting model was confirmed. The internal consistency coefficient of the scale was found to be .95. In the reliability analysis performed with the test-retest method, the reliability coefficient was calculated as .74. The internal consistency coefficients for the sub-dimensions of the scale were .94 for the normal grief sub-dimension and .89 for the pathological grief sub-dimension. These obtained values show that the scale of grief after separation was a reliable measurement tool. Separation caused the individual to experience a sense of loss. Separation, which is a situation similar to the loss of a loved one, leads to impaired functionality and difficulties in adapting to the new situation. Although it varies depended on the duration and nature of the relationship, the feelings, thoughts and behaviors that emerge after separation were aimed at getting used to the new situation and continuing life as it is. The feeling of longing for the person who has been separated, the memories accumulated and the size of the bond between them directly affects the development of the separation process. Some people get through the post-breakup process faster, while others cannot adapt to the

process even after a long time. It leads to the deterioration of functionality and difficulties in adapting to the new situation.

Author Contribution Rate

All authors took an equal part in all processes of the article. All authors have read and approved the final version of the study.

Ethical Declaration

The purposes and procedure of the current study were granted approval from the Non-Interventional Research Ethics Committee of the Ondokuz Mayıs University (Ethics Committee's Decision Date: 29.01.2021, Ethics Committee Approval Issue Numbers: 01/115).

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

Ölçek Maddeleri

Madde No	Madde	Hiçbir Zaman	Nadiren	Sık Sık	Her Zaman
1	İlişkimizin bittiği an zihnimde canlanıyor.				
2	Onunla ilgili düşünceler sürekli aklıma geliyor.				
4	İlişkimiz hakkında devamlı düşünüyorum.				
5	Onunla ilgili hatıraları düşünmek zamanımın büyük bir kısmını alıyor.				
7	Onu özleyorum.				
8	Tanıdık yerlerde onu arayıp da bulmayı arzuluyorum.				
16	Ayrılıktan sonra psikolojik yardıma ihtiyaç duydum.				
17	Tekrar birlikte olamayacağımızı düşündükçe üzülüyorum.				
18	Sürekli onu düşünmekten günlük işlerimi aksatıyorum.				
19	Onsuz hayatın eksik olduğunu düşünüyorum.				
25	Bu acıya daha fazla dayanamayacağımı düşünüyorum.				
29	Hayatımda hiç kimse onun yerini dolduramayacak.				
33	Ayrılıktan sonra hayatın anlamı kalmadı.				
34	Ayrıldıktan sonra iştah bozukluğu (iştahın artması ya da azalması) yaşıyorum.				
35	Ayrıldıktan sonra sağlığım bozuldu.				

Alt Boyutlar

Normal Yas: 1, 2, 4, 5, 7, 8, 17, 19, 29

Patolojik Yas: 16, 18, 25, 33, 34, 35